

PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA W GDAŃSKU

RGD.61-63/04/05/JS

Gdańsk, dnia 10 lutego 2005r.

DECYZJA Nr RGD.5/2005

Na podstawie art. 23 e ust. 1 i 2 w związku z art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2003r. Nr 86, poz. 804 ze zmianami) oraz stosownie do treści art. 28 ust. 6 tej ustawy i § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002r. w sprawie określenia właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. Nr 18, poz. 172 ze zmianami),

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,

po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu, przeciwko przedsiębiorcy: Niemiecki Instytut Języków i Gospodarki Sp. z o.o., [...] Szczecin, uznaje się stosowanie przez tego przedsiębiorcę praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na umieszczaniu w paragrafie 5 ust. 2 wzorca „Umowa o naukę języka” zapisu o treści: *„Spory mogące wyniknąć ze stosunków objętych umową rozpatruje rzeczowo Sąd w Szczecinie”* który zbieżny jest w swojej treści z niedozwolonym postanowieniem umownym wpisanym do rejestru takich postanowień (por. m.in. wyroki Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów: z dnia 31 stycznia 2003r., sygn. akt XVII Amc 31/02; z dnia 19 kwietnia 2004r., sygn. akt XVII Amc 59/03) i stwierdza się ich zaniechanie z dniem 15 stycznia 2005r.

UZASADNIENIE

W dniach od 16 września do 27 października 2004r., Delegatura UOKiK w Gdańsku w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeprowadziła postępowanie wyjaśniające mające na celu ustalenie, czy umowy pisemne o naukę, regulaminy i inne dokumenty wewnętrzne, które normują prawa i obowiązki stron, zawierane przez szkoły wyższe niepubliczne z konsumentami są zgodne z ustawą z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2003r. Nr 86, poz. 804 ze zmianami) oraz innymi ustawami, mającymi za zadanie chronić prawa konsumentów, a w szczególności, czy nie stanowią niedozwolonych klauzul umownych, określonych w art. 385¹ i nast. Kodeksu cywilnego.

W toku postępowania otrzymano m.in. wzorzec „Umowa o naukę języka”, opracowany przez przedsiębiorcę: Niemiecki Instytut Języków i Gospodarki Sp. z o.o., [...] Szczecin.

Analiza zapisów umownych zawartych w przedmiotowym wzorcu wskazała, iż postanowienia paragrafu 5 ust. 2 : *„Spory mogące wyniknąć ze stosunków objętych umową rozpatruje rzeczowo Sąd w Szczecinie”*, zbieżna jest w swojej treści z niedozwolonym postanowieniem umownym wpisanym do rejestru takich postanowień (por. min. wyroki Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów: z dnia 31 stycznia 2003r., sygn. akt XVII Amc 31/02; z dnia 19 kwietnia 2004r., sygn. akt XVII Amc 59/03).

Mając na uwadze te ustalenia, organ antymonopolowy postanowieniem z dnia 15 grudnia 2004r. wszczął z urzędu przeciwko Niemieckiemu Instytutowi Języków i Gospodarki Sp. z o.o. postępowanie w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na umieszczeniu w umowie o studiowanie ww. zapisu, który stanowi naruszenie art. 23a ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji [...].

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania Niemiecki Instytut Języków i Gospodarki Sp. z o.o. pismem z dnia 20 grudnia 2004r. oświadczył, iż *„ § 5 ust. 2 Umowy o naukę Języka...otrzymał nowe brzmienie: Spory mogące wyniknąć ze stosunków objętych umową rozpatruje Sad powszechny”*. Na tę okoliczność przedsiębiorca dostarczył nowy wzorzec „Umowa o naukę języka”.

Organ antymonopolowy ustalił i zważył, co następuje:

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 listopada 1964r. (Dz.U. Nr 43, poz. 269) Kodeks postępowania cywilnego, mówiąc o właściwości miejscowej, można wyróżnić właściwość: ogólną, przemianą oraz wyłączną.

Zasadę, w zakresie właściwości miejscowej konstytuuje art.27 K.p.c. § 1 :

„Powództwo wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania”.

Właściwość wyłączna dotyczy powództw związanych m.in. z prawem rzeczowym na nieruchomości, dziedziczeniem, stosunkami między rodzicami i dziećmi.

Przepisy dotyczące właściwości przemiennej przewidują możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia umowy, jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, jak też odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, przed sąd miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości, miejsce to powinno być stwierdzone dokumentem. Przepisy te (art. 31 i nast. K.p.c.) umożliwiają powodowi dokonanie wyboru pomiędzy sądem właściwości ogólnej, a innym sądem oznaczonym w tych przepisach, w zależności, który sąd jest dla niego dogodniejszy.¹ Nie jest zatem dopuszczalne narzucenie właściwości przemiennej przez jedną ze stron stosunku prawnego, a jedynie następczy jej wybór w chwili powstania roszczenia wynikającego z umowy.

Artykuł 46 KPC przewiduje możliwość zawarcie tzw. umowy prolongacyjnej. Zgodnie z jego treścią, strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi

¹ Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Pod redakcją K. Piaseckiego, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1996r., str.164.

pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, sporu już wynikłego lub sporów mogących wyniknąć w przyszłości z oznaczonego stosunku prawnego. Sąd ten, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, będzie wówczas wyłącznie właściwy. W świetle przytoczonego przepisu możliwe jest odejście od generalnego modelu właściwości ogólnej, jednak tylko wtedy gdy jest to przedmiotem indywidualnego uzgodnienia umownego. Skuteczność takiej umowy zależy zatem od zgodnego wyrażenia woli stron, poprzez zawarcie stosownej umowy prolongacyjnej, określonej w art. 46 K.p.c. Nie może być za taką poczytywany, wzorzec stosowany przez Niemiecki Instytut Języków i Gospodarki Sp. z o.o. - „Umowa o naukę języka” - gdyż zawiera on zbiór opracowanych (gotowych) i obowiązujących przepisów (klauzul), przygotowanych przez przedsiębiorcę, bez współdziałania i woli jego kontrahentów. Jest to zatem wzorzec, definiowany w literaturze przedmiotu² jako doktrynalne określenie wszelkich jednostronnie przygotowanych z góry, przed zawarciem umowy, gotowych klauzul, w postaci warunków umów, ich wzorów, regulaminów itp. i jako taki, nie może być rozpatrywany jako wyraz woli obu stron czyli umowa.

Wzorzec umowny jako akt o charakterze ogólnym, narzucony przez proponenta jego kontrahentowi, może stanowić zagrożenie dla interesów drugiej strony, bowiem³:

- wyłącza swobodę oceny sytuacji i podjęcia decyzji przez kontrahenta proponenta,
- bardzo często zawiera postanowienia krzywdzące drugą stronę, nierównomiernie określając ryzyko transakcji, zawierając niesymetryczne rozłożenie praw i obowiązków, przyznając tylko proponentowi uprawnienia kształtujące stosunek prawny, zawierając wyłączenia poziomu ochrony przyznanej słabszej stronie przez samo prawo,
- wzorce fingują istnienie konsensusu na - w rzeczywistości niechciane - klauzule,
- wzorce manewrują możliwościami wynikającymi z wyboru prawa właściwego, co niesie ze sobą zagrożenie dla ekonomicznych interesów konsumenta, a nierzadko i dla jego bezpieczeństwa i zdrowia.

Z tych też powodów stosowane przez przedsiębiorców wzorce umowne podlegają szczególnemu nadzorowi i stałej kontroli. Specjalne instrumenty tej kontroli zostały wprowadzone do kodeksu cywilnego w wyniku dokonanej w 2000r. nowelizacji tego aktu prawnego. Dotyczą one m.in. kontroli treści wzorca, która ma charakter abstrakcyjny i obejmuje poszczególne jego przepisy „klauzule”, pojedynczo lub zbiorowo, czyli cały wzorzec lub jego określone fragmenty.

Postanowienia wyłączające spod jurysdykcji sądów polskich lub poddających sprawę pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego lub zagranicznego albo innego organu, a także narzucające rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy należą do tzw. Klauzul niedozwolonych, objętych domniemaniem abuzywności, które „w razie wątpliwości uznane będą za niedozwolone”.

² E. Łętowska, Ochrona niektórych praw konsumentów, Komentarz, 3. Wydanie, wydawnictwo C.H. Beck, W-wa 2001r., s. 75.

³ E. Łętowska, Ochrona niektórych praw konsumentów, Komentarz, 3. Wydanie, wydawnictwo C.H. Beck, W-wa 2001r., s. 76.

Zgodnie z treścią art. 23a ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji [...], „za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479 [45] Kodeksu postępowania cywilnego ...”.

Dla bytu praktyki, określonej powołanym przepisem niezbędnym jest łączne wystąpienie następujących przesłanek:

- przedsiębiorca musi stosować wzorzec umowy,
- określone postanowienia wzorca umowy muszą, wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, zostać uznane za niedozwolone,
- postanowienia niedozwolone muszą zostać wpisane do właściwego rejestru, przez organ do tego uprawniony.

Zgodnie z art. 479³⁶ k.p.c. sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone należą do wyłącznej właściwości Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Uznanie przez Sąd rażącego naruszenia interesów konsumentów poprzez stosowanie danej (konkretnej) klauzuli umownej skutkuje wpisaniem takiego postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Organem wyznaczonym do prowadzenia tego rejestru i dokonywania wpisów do rejestru bezprawnych klauzul umownych jest – zgodnie z art. 479⁴⁵ k.p.c. – Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Z chwilą dokonania wpisu określone klauzule umowne umieszczone w rejestrze nie mogą być stosowane przez innych przedsiębiorców w ich wzorcach.

W oparciu o przeprowadzoną analizę przepisów wzorca obowiązującego kontrahentów skarżonego (konsumentów) ustalono, że określony zapis ww. umowy o studiowanie zbieżny jest z brzmieniem niedozwolonego postanowienia umownego wpisanego do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone m.in. wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 31 stycznia 2003r., sygn. akt XVII Amc 31/02, o treści „*Wszelkie spory wynikłe na tle zawartej umowy podlegają wyłączności sadu powszechnego dla siedziby firmy przyjmującej zamówienie*”.

Wprawdzie Sąd uznaje za niedozwolone wskazane (konkretne) postanowienie umowne w określonym brzmieniu, jednak – z uwagi na zapis art. 479⁴⁴ k.p.c., zgodnie z którym orzeczenie sądu w danej sprawie ma skutek także wobec osób trzecich – przyjąć należy, że za niedozwolone mogą zostać uznane także i postanowienia umowne stosowane lub obowiązujące u innych przedsiębiorców, jeżeli tylko ich treść, czy dokonana wykładnia językowa wskazują na identyczny zamiar, czy skutek prawny.

Warunkiem koniecznym i wystarczającym dla uznania danego zachowania przedsiębiorcy za bezprawne i godzące w interesy konsumentów nie jest więc, aby zachowana była literalna identyczność obu porównywanych klauzul. Niewielkie, czy nieznaczące różnice, modyfikacje treści warunków umownych nie przesądzają więc o braku możliwości uznania kontrolowanego postanowienia również za niedozwolone, jeżeli tylko wskutek stosowania takiego warunku umownego dochodzi do naruszenie takich samych praw kontrahenta przedsiębiorcy, zwykle konsumenta indywidualnego.

Z porównania kwestionowanego zapisu umowy i postanowienia umieszczonego w rejestrze wynika, że treść tego przepisu jest na tyle zbieżna z brzmieniem wskazanej klauzuli, iż można przyjąć, że mamy do czynienia z tym

samym postanowieniem umownym. Porównywane warunki konstytuują w sposób identyczny zarówno prawa jak i obowiązki kontrahentów (konsumentów), a w szczególności ograniczają właściwość rozstrzygnięcia sporów do wskazanego sądu.

Dla postawienia przedsiębiorcy zarzutu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, konieczne jest spełnienie dwóch przesłanek:

- ✓ bezprawność działania przedsiębiorcy,
- ✓ wykazanie, że działanie to narusza zbiorowe interesy konsumentów.

W tym stanie rzeczy uznać należy, że wszystkie ww. ustawowe przesłanki art. 23a ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji [...] zostały spełnione. Bezprawność działania polega na stosowaniu przez skażonego przedsiębiorcę wzorca umownego, którego treść zawierała postanowienie uznane za bezprawne i wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych. Jego działania kolidują zatem z przepisami prawa, co jest wystarczającą przesłanką do uznania ich za bezprawne (*por. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz pod redakcją Janusza Szwejki, Urząd Antymonopolowy, Warszawa 1994, s.38-39*).

Istotą praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów jest bezprawne działanie przedsiębiorcy godzące w zbiorowe interesy konsumentów. Przy czym za zbiorowy interes rozumie się interes ogółu konsumentów. W przedmiotowej sprawie bezprawnym działaniem przedsiębiorcy jest stosowanie postanowień uznanych przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone, które naruszają interes konsumentów poprzez jednostronne narzucenie jurysdykcji sądu w Szczecinie, a tym samym ograniczają dyspozytywność art. 27 i 28 K.p.c. Ze względu na to, że oferta Niemieckiego Instytutu Języków i Gospodarki Sp. z o.o. kierowana była i jest do bliżej nieokreślonej liczby słuchaczy, najczęściej konsumentów indywidualnych uznać należy, że zachowanie przedsiębiorcy wypełniało wszystkie dyspozycje art. 23a ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji [...].

Zgodnie jednak z brzmieniem art. 23e ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji [...], jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania zarzucanej praktyki, organ antymonopolowy nie wydaje decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazującej zaniechanie jej stosowania. W takiej sytuacji organ antymonopolowy zgodnie z ust. 2 tegoż artykułu wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania.

W przedmiotowej sprawie uznać należy, że Niemiecki Instytut Języków i Gospodarki Sp. z o.o. dokonując zmiany kwestionowanego zapisu umowy o naukę języka zaniechał stosowania zarzucanej praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów z dniem 15 stycznia 2005r.

Mając na uwadze wszystkie okoliczności sprawy organ antymonopolowy orzekł jak w sentencji.

POUCZENIE: Stosownie do treści art. 78 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji [...] w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c. – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Gdańsku.

Z up. Prezesa Urzędu

Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Dyrektor Delegatury w Gdańsku
Roman Jarzabek

Otrzymuje:

1. Niemiecki Instytut języków Gospodarki
Szczecin
2. a/a